

Модул 14

Законодателство, свързано с водата

Обобщение

Модулът предоставя информация за нормативните изисквания на ЕС и ООН във връзка с качеството на питейната вода и човешкото право на чиста питейна вода и санитария. Съществуват известен брой международни Законодателства и инициативи. Българското законодателство е част Законодателството на ЕС, което е задължително за всички държави-членки. Направено е представяне на Целите за развитие на хилядолетието, които също касаят достъпа до питейна вода и санитария. Хората трябва да са запознати с техните права и задължения, според законодателството на национално и международно ниво.

Цели

Учениците се запознават със структурата на нормативната уредба на национално и международно ниво и получават знания за различните директиви. Те са информирани за Целите за развитие на хилядолетието и техните права да имат достъп до чиста питейна вода и санитария.

Ключови думи и термини

Качество на водата, Директиви на ЕС, Протокол вода и здраве, човешки права, цели за развитие на хилядолетието

Подготовка/материали

Материали	Подготовка
Информация за национални и международни законодателства, свързани с водата	Търсене в интернет, сътрудничество с водния оператор

1. Рамкова директива за водата (2000/60/ЕС)

Европейският съюз (ЕС) е установил рамка за опазване и управление на водите във всички държави – членки на съюза. Тази директива е валидна за повърхностните води във вътрешността на континента, подземни води, преходни води и крайбрежни води.

Рамковата директива има редица цели, като предотвратяване и намаляване на замърсяването, насърчаване на устойчивото използване на водата, опазването на околната среда, подобряване на водните екосистеми и смекчаване на последиците от наводнения и засушавания. Нейната крайна цел е да се постигне "добър екологичен и химичен статус" за всички води на Общността до 2015 г.

Плановете за управление на речните басейни по тази директива имат за цел да :

- предотвратят влошаването, подобрят и възстановят повърхностни водни тела за постигане на добро химично и екологично състояние на тези води до 2015 г. най-късно, и да намалят замърсяването от заустванията и емисиите на опасни вещества.
- опазват, разширяват и възстановяват състоянието на всички подземни водни обекти, предотвратяват замърсяването и влошаването на състоянието на подземните води и да осигурят баланс между водоземането и храненето на подземните води.
- запазват защитените територии.

Европейският съюз насърчава участието на всички заинтересовани страни в държавите-членки да се прилага тази Рамкова директива.

2. Директива за питейната вода (98/83/ЕС)

Тази директива на Съвета се занимава с качеството на водите, предназначени за консумация от човека. Директивата е предназначена за защита на човешкото здраве чрез определяне на изискванията за здравословност и чистота, на които трябва да отговаря питейната вода, която се доставя до потребителите.

Тя се прилага за всички води, предназначени за консумация от човека, с изключение на натуралните минерални води и води, които са лекарствени продукти.

Отговорностите на държавите-членки:

- Държавите-членки гарантират, че питейната вода не съдържа никаква концентрация на микроорганизми, паразити или друго вещество, което представлява потенциален риск за здравето на човека и отговаря на минималните изисквания (микробиологични и химични параметри и тези, отнасящи се до радиоактивността), определени от директивата.
 - Те ще предприемат други необходими действия, с цел да се гарантира здравословността и чистотата на водите, предназначени за консумация от човека.
-

-
- Държавите-членки определят стойности на параметрите, съответстващи най-близо до стойностите, посочени в директивата. Когато параметри не са заложи в граничните стойности на Директивата, те трябва да бъдат определени от държавите-членки, ако е необходимо да се защити здравето.
 - Директивата изисква държавите-членки редовно да наблюдават качеството на водите, предназначени за консумация от човека, с помощта на методи за анализ, определени в директивата или еквивалентни методи. За тази цел, те определят точки за вземане на проби и за изготвяне на програми за мониторинг. Когато параметричните стойности не са постигнати, държавите-членки трябва да гарантират, че необходимите коригиращи действия са предприети възможно най-бързо, за да се възстанови качеството на водите.
 - Независимо от това съответствие или други свързани с параметричните стойности, държавите-членки трябва да забраняват разпространението на питейна вода или да ограничат употребата ѝ и да предприемат необходимите действия, когато тази вода представлява потенциална опасност за здравето на хората. Потребителите да бъдат информирани за такива действия.
 - Директивата предоставя на държавите-членки възможности да се предвидят изключения от стойностите на параметрите, до максимална стойност, при условие че:
 - Изключението в параметрите не представлява опасност за здравето на хората;
 - там няма други разумни средства за поддържане на разпределението на питейна вода в засегнатия район;
 - Изключението в параметрите трябва да бъде ограничено във времето, ако е възможно да не надвишава три години (възможно е два пъти да се поднови това изключение за следващите 3 години).
 - Държавите-членки могат да изключат от разпоредбите на настоящата директива водите, предназначени за консумация от човека от индивидуален източник, който доставя средно до 10 м³ на ден или обслужва по-малко от 50 души, освен ако водата не се доставя като част от търговска или обществена дейност. Мониторингът на качеството на тези питейни води трябва да се решава от съответните държави-членки.

Държавите-членки на ЕС трябва да гарантират, че водата, предназначена за консумация от човека не съдържа никаква концентрация на микро-организми, паразити или всякакви други вещества, които представляват потенциален риск за здравето на хората, отговаря на минималните изисквания (микробиологични и химически параметри и тези, отнасящи се до радиоактивността), определени от директивата.

3. Директива за нитратите (91/676/ЕЕС)

Директивата за нитратите цели опазване на водите в Европа чрез предотвратяване на замърсяването на подземните и повърхностните води с нитрати от земеделски източници, чрез насърчаване на използването на добри земеделски практики. Директивата за нитратите е неразделна част от Рамковата директива за водите и е един от ключовите инструменти за опазване на водите от селскостопанската дейност.

Директивата за нитратите изисква от държавите-членки:

- да откриват повърхностните и подземните води, засегнати от замърсяването или изложени на риск за такова, въз основа на процедурите и критериите, посочени в директивата. По-специално, когато концентрацията на нитрати в подземните или повърхностните води достига 50 мг / л или когато повърхностната вода е с еутрофикация (с повишено съдържание на азот и фосфор) или е в подобен риск.
 - Определят уязвимите зони, които са всички известни земи в техните територии, които се оттичат в познатите води. Директивата за нитратите предвижда възможността за държавите-членки да бъдат освободени от изискването за обозначаване на уязвимите зони, ако се прилагат програми за действие на цялата тяхна национална територия.
 - Създават кодекс за добри земеделски практики, които да бъдат прилагани от земеделските стопани на доброволни начала.
 - Създават задължителни програми за действие, които да бъдат изпълнени от всички земеделски производители, които работят в уязвими зони. Тези програми трябва да съдържат мерки, които целят да се ограничи разпръскването на минерални и органични торове, съдържащи азот, както и разпръскването на оборски тор.
-

Директивата за нитратите е един от ключовите инструменти за опазване на водите от селскостопански дейности, в които прилагането на количеството на азотни торове и времевата рамка на селскостопанските полета са регламентирани.

4. Директива за опазване на подземната вода от замърсяване и влошено качество (2006/118/ЕС)

Това е “дъщерна директива” на Рамковата директива за водата и определя основните закони за опазване и съхраняване на подземната вода. Мерките, които осигуряват предотвратяване и контрол на замърсяването на подземните води са определени и трябва да бъдат приети. Това включва критерии за оценяване на доброто химическо състояние на подземните води, за идентифицирането на значими и устойчиви възходящи тенденции и за определяне на отправни точки за връщане в първоначалния им вид. Трябва да бъдат определени критериите на общността за оценка на химическия статус на подземните източници, които касаят стандартите за качество по отношение на нитрати, продукти за растителна защита и биоциди. По отношение директивата за нитратите, трябва да се приложи последователност, която също се отнася до човешките и животински отпадъци.

Директивата за подземна вода на ЕС, поставя задължаващи ограничения, които определят Европейските стандарти.

ЕС Директивата ползва термина “стандарти за качество”, които определят 50мг/л съдържание на нитрати, и 0,1 µг/л за индивидуални вещества; 0,5 µг/л общото количество замърсяване със съставки на активни пестициди и биоциди. Тези нива произлизат от директивата на ЕС за питейна вода.

5. Протокол Вода и Здраве

В Европейската част на района на UNECE, по събрани данни 120 милиона души нямат достъп до безопасна вода и адекватна санитария, което води в повечето от случаите до болести, пренасяни по водата – такива като холера, дизентерия, коли- инфекции и вирусен хепатит тип А. Безопасната вода и по-добрите санитарни условия могат да предотвратят над 30 милиона случая от болести, свързани с водата всяка година в района. Протокола за водата и здравето от 1999 год. е приет в тази насока.

Главната цел на Протокола Вода и Здраве е да защитава човешкото здраве и благосъстояние с по-добро управление, включително защитата на водни екосистеми, и чрез предотвратяване, контрол и намаляване на болестите, свързани с водата. За постигането на тези цели, се изисква създаването на национални и местни изисквания за качеството на питейната вода и качеството на изтичане, както и характеристиките на водоснабдяването и пречистването на отпадъчни води. Едно друго изискване е намаляването на болести, свързани с водата. Всяка една от страните има задължението да установи и публикува своите национални цели и съответните срокове за всеки район в рамките на 2 годишен срок, от приемането ѝ в структурата.

22 държави са ратифицирали или приели Протокола Вода и Здраве, 14 други са го подписали през 1999, без да го ратифицират. За тези държави, които са ратифицирали Протокола, той е обвързващ и задълженията трябва да бъдат изпълнявани.

6. Човешки права за достъп до безопасна питейна вода и санитарни условия

Човешките права са основни права и свободи, които са дадени на всички хора и които са съществени за човешкото съществуване; достъпа до вода и санитарни условия са сред тях. Този факт е официално признат от Съвета за човешки права към ООН. В миналото, дискусиите за човешките права до голяма степен са пренебрегвали въпросите за водата и особено тези за санитарните условия. Но след години на бурни дебати, Съветът за човешки права приема резолюция (A/HRC/15/L.14), с консенсус на 30 септември 2010 год., като утвърждава човешкото право за достъп до безопасна питейна вода и санитарни условия

За да се реализират правата на човека за достъп до безопасна питейна вода и санитарни условия, трябва да се отговори на дадени критерии:

- **Наличие:** ООН апелира за най-малко 50 литра вода на човек на ден, за покриване на лични нужди;
- **Достъпност:** трябва да има на разположение услуги в или непосредствено до всяко домакинство, както и училища, работни места, здравни заведения и обществени места. Достъпът трябва да бъде осигурен по устойчив начин.
- **Качество/безопасност:** човешкото право за достъп до вода и санитарни условия, означава, че те трябва да бъдат безопасни за човешкото здраве;
- **Това, което можем да си позволим:** общите разходи за вода и санитария на едно домакинство не трябва да бъдат повече от 3% (по препоръка на UNDP) от средния доход на домакинството в техния географски район;
- **Приемливост:** технологии, предлагани на населението и етническите/религиозните групи трябва да бъдат културно приемливи и да не влизат в никакво противоречие с техните вяра и ценности;
- **Не дискриминация:** никоя група от населението не трябва да бъде дискриминирана на принципите на произход, религия, пол, както и възраст или здравословно състояние, географско положение или ниво на урбанизация на територията;
- **Участие:** цялото население има право да участва във вземането на решения, свързани с вода и санитарни услуги, потребителите имат право на информация за качеството на услугите, здравните и финансови последици и др.
- **Отчетност:** доставчиците на вода и санитария, съответните национални и местни власти трябва да се отчитат пред данъкоплатците и цялото население за техните разходи, ефективността и безопасността на услугите;
- **Въздействие:** качеството на водата и санитарните услуги, пряко влияе върху качеството на живот, здравето състояние на населението и особено на децата, освен това е определящо за привлекателността на бизнес средата;
- **Устойчивост:** водата и санитарните услуги трябва да бъдат предоставяни на населението и бизнеса, без да се прави компромис с възможността на следващите поколения да посрещат своите нужди безопасно; нуждите на всички живи същества и природата, като цяло трябва да бъдат уважавани.

Специалният докладчик на ООН акцентира изключително върху практическите решения по отношение на изпълнението на човешкото право за безопасна вода и санитарни условия. И резолюцията призовава държавите да осигурят достатъчно финансиране за устойчива доставка на вода и санитарни услуги.

Г-жа Катарина дьо Олбъкърк е първият специален докладчик (независим експерт) по въпросите за правото на безопасна питейна вода и санитарни условия.

7. Цели за развитие на хилядолетието (MDGs)

През 2002 г., по време на Световната среща на върха по въпросите на устойчивото развитие в Йоханесбург, ООН прие 8 цели за развитие на хилядолетието. Те са серия от цели за намаляване на социалните и икономическите проблеми до 2015 г., включително цели за намаляване наполовина на дела на хората, които нямат достъп или не могат да си позволят подобрена питейна вода и намаляване наполовина на броя на хората, които не разполагат с основни санитарни условия. Терминът достъп до „подобнена“ вода и санитарни условия се определя от ООН и не споменава изрично че качеството на водата и санитарните системи е безопасно.

Около 1,7 млрд. души са получили достъп до подобрена питейна вода от 1990 г. насам. Въпреки това, 884 милиона души по света все още нямат достъп до подобрена питейна вода и 2,6 милиарда души нямат достъп до основни санитарни услуги, като тоалетни или тоалетни със септични ями. Постигането на Целите за развитие на хилядолетието е не пряко свързано с достигане на целите, свързани с водата и включва това, че: Светът е пропуснал да достигне целта от 2010, свързана с опазването на биоразнообразието. Въз основа на сегашните тенденции, загубата на биологични видове ще продължи и през този век. Подобренията в бедняшките квартали не са в състояние да вървят в крак с нарастващия брой на градската бедност. Абсолютният брой на жители на бедняшки квартали, продължава да нараства с около 828 милиона души, които живеят в тях днес, въпреки че дяла на градското население, което живее в такива квартали, намалява.

Светът ще достигне или дори ще надхвърли целите за питейна вода от 2015 г., ако сегашните тенденции продължат. По това време, приблизително 86 % от населението в развиващите се региони ще е придобило достъп до подобрени източници на питейна вода, в сравнение със 71 % през 1990 година. Четири региона - Северна Африка, Латинска Америка и Карибския басейн, Източна и Югоизточна Азия - вече са достигнали целите.

Кофи Анан, Генерален секретар на ООН на Срещата на върха, 2002

Ян Пронк, Специален пратеник на Генералния секретар по време на Световната среща на върха по въпросите на устойчивото развитие.

Въпреки че беше постигнат напредък предимно в селските райони, тези области все още остават в неизгодно положение. В световен мащаб, осем от десет човека, които са без достъп до “подобрен” източник на питейна вода, живеят в селските райони.

По отношение на санитарните условия целта от 2015 изглежда недостижима, тъй като половината от населението на развиващите се райони няма основни санитарни условия. При сегашния темп на напредък, светът няма да постигне целите за намаляване наполовина на дела на хората без достъп до основни санитарни условия, като например тоалетни или тоалетни със септични ями. През 2008 г. около 2,6 милиарда души по целия свят нямат достъп до подобрени санитарни условия. Ако тенденцията продължи, този брой ще нарасне до 2,7 милиарда през 2015 година.

Широки различия съществуват и по региони, в суб-тропична Африка (района на Сахара) и Южна Азия, които продължават да изостават. Последните данни показват, че съответно 69% и 64% от населението им все още няма достъп до подобрени санитарни условия. А разликата между селските и градските райони остава огромна, особено в Южна Азия, суб-тропична Африка (района на Сахара) и Океания.

8. Упражнения и въпроси

- Каква е разликата между рамковата директива за питейна вода и Директивата за питейна вода?
 - Дайте примери за отговорностите на държавите-членки на ЕС, които се отнасят до Директивата за питейна вода.
- От кога достъпът до безопасна питейна вода и санитарни условия е човешко право?
Кои цели за развитие на хилядолетието, свързани с водата, могат да бъдат постигнати и кои не?
Организирайте дебат за правото на вода и санитарни условия: разделете класа на 2 групи, които представят различни гледни точки: едната група поддържа човешкото право на вода и санитарни условия, а другата е на противоположното мнение. Двете групи представят своите аргументи.
Поканете независими арбитри да председателстват дискусиите (кмета на населеното място, училищния директор, председателя на Общността, и др.)
Напишете есе върху индивидуалните задължения за защита на качеството на водата.
Вашата държава подписала ли е или ратифицирала Протокола за Вода и Здраве?
 - Има ли някакви разпоредби, свързани с качеството на системите за питейна вода, осигурявайки по-малко от 10 м³ вода средно на ден, или обслужвайки по-малко от 50 лица?

Дейности, свързани с Планове за безопасност на водата

- Да се проучи дали са изпълнени изискванията за качеството на питейната вода: поискайте от доставчиците на вода резултатите от водните анализи, разберете каква е честотата на анализите?

Поканете лектори от местната администрация или ВиК, да обсъдят темата: Попитайте ги за успешни или неуспешни практики за осъществяването на законодателството на ЕС във вашата община или вашето населено място.

- Разберете дали има план за спешно реагиране в случай, че се превишат периметрите и има здравен риск. Как да се информира населението, какви мерки се взимат, за да се осигури безопасна питейна вода?
- Попитайте качеството на системите за питейна вода, осигурявайки по-малко от 10 м³ вода средно на ден, или обслужвайки по-малко от 50 лица?

9. Литература

- http://europa.eu/legislation_summaries/environment/water_protection_management/l28002b_en.htm
 - Directive 2007/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2007 on the assessment and management of flood risks. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:288:0027:0034:EN:PDF>
 - Council Directive of 21 May 1991 concerning urban waste water treatment. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1991:135:0040:0052:EN:PDF>
 - Council Directive 98/83/EC of 3 November 1998 on the quality of water intended for human consumption. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:330:0032:0054:EN:PDF>
 - Council Directive of 8 December 1975 concerning the quality of bathing water (76/160/EEC). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31976L0160:EN:HTML>
 - UNECE Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes. <http://www.unece.org/env/water/text/text.htm>
 - Manual on the right to water and sanitation. http://hrbaportal.org/wp-content/files/1237935325rwp_manual_final_full.pdf
-